

بررسی وضعیت تحقیقات سلامت زنان در ایران ۱۳۹۰-۱۳۶۰
(فاز اول الگوی مقالات منتشرشده)

مجری: دکتر نرگس رستمی گوران

گروه: سلامت زنان

سال شروع: ۱۳۹۱

سال پایان: ۱۳۹۳

چکیده

مقدمه

زنان پایه‌های اصلی خانواده و محور سلامت، رشد و اعتلای خانواده و جامعه هستند. زنان در اکثر جوامع از لحاظ اجتماعی و فرهنگی در معرض تبعیض قرار دارند که این تبعیض‌ها می‌تواند دسترسی آن‌ها را به آموزش، اطلاعات و آگاهی، خدمات بهداشتی و درمانی کم کند و آن‌ها را در معرض خطر فقر که یکی از عوامل عمده تبعیض در سلامت است قرار دهند. زنان بیشتر مورد خشونت جسمی، جنسی و روانی واقع می‌شوند. از لحاظ ژنتیکی به بسیاری از عوامل خطر سلامت (مثل سیگار یا الکل) حساس‌تر هستند. باروری و تولد فرزند سلامت آن‌ها در معرض بیماری‌ها و شرایط خاص تهدیدکننده سلامت قرار می‌دهد و به مراقبت‌ها و خدمات ویژه بهداشتی و درمانی نیازمند می‌سازد. همانند سایر حوزه‌های سلامت و علوم پزشکی، پژوهش در سلامت زنان نیز برای تولید دانش و به‌کارگیری آن در جهت ارتقای سلامت زنان است. از طرفی منابع جهت سرمایه‌گذاری بر گستره پژوهش بسیار محدود است و همواره این سؤال وجود دارد که محققین بایستی به کدام موضوعات پژوهشی بپردازند یا در اختصاص منابع، کدام‌یک از مداخلات باید در اولویت قرار گیرد. بدین سبب تعیین وضعیت تحقیقات سلامت زنان یکی از اولین گام‌ها در برنامه‌ریزی و حرکت نظام‌مند و مبتنی بر شواهد جهت رفع چالش‌های سلامت زنان است.

روش‌شناسی

در این مطالعه در یک بازه زمانی سی‌ساله در دوران پس‌از انقلاب (۱/۰/۱۳۶۰ تا لغایت ۱۲/۳۰/۱۳۹۰) تحقیقاتی را که بر روی جمعیت زنان کشور و با محوریت سلامت زنان انجام گرفته است بررسی شد و تصویری از تحقیقات انجام‌شده در این زمینه را ترسیم شد. در این مطالعه کیفی پس از تعیین بانک‌های اطلاعاتی و استراتژی جستجو نتایج در EndNote ذخیره شد و پس از حذف موارد تکراری مقالات طبق پروتکل طبقه‌بندی مورد ارزیابی قرار گرفتند. درنهایت ۵۹۷۰ مقاله استخراج و وارد نرم‌افزار SPSS 19 شد و تحلیل نهایی انجام شد.

یافته‌ها

۲۳۳۸۸ مقاله در جستجوی مقدماتی به دست آمد و پس از موارد تکراری ۱۶۰۰۹ مقاله جهت طبقه‌بندی مورد بررسی قرار گرفتند و با لحاظ نمودن معیارهای ورود و خروج ۵۹۷۰ مقاله به دست آمد.

در نگاه کلی به روند انتشار مقالات مرتبط با سلامت زنان در ایران در دهه اول سال‌های شمسی موردبررسی (۱۳۷۰-۱۳۶۰) تا سال ۱۳۶۴ مقاله‌ای یافت نشد. در دهه دوم سال‌های موردبررسی (۱۳۸۰-۱۳۷۱) نمودارها نمایانگر روندی کاملاً صعودی با شیبی آرام در نیمه اول این دهه تا سال ۱۳۷۵ است. دهه سوم سال‌های موردبررسی (۱۳۹۰-۱۳۸۱) دوران ده‌ساله‌ای بسیار پر افت‌وخیز برای تولید مقالات این حوزه بوده است. در بررسی روند انتشار مقالات سلامت زنان ایرانی در سال‌های میلادی نیز همچون سال‌های اول شمسی، تولید مقالات در سال‌های اول بررسی تا سال ۲۰۰۱ سیری کاملاً یکنواخت داشته، از آن‌پس در مجموع تا سال ۲۰۱۱ سیری کاملاً صعودی و افزایشی به خود گرفته است، در سال بعد (۲۰۱۳) این روند نزولی متوقف و معکوس گردیده است.

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی نتایج به‌دست‌آمده از این مطالعه حاکی از آن است که در سه دهه اخیر اگرچه انتشار مقالات سلامت زنان در ایران افت‌وخیزهایی را داشته اما روند کلی آن افزایشی و رو به رشد بوده است. با این حال نمی‌توان گفت این مطالعات کاملاً سازمان‌یافته و در جهت اهدافی خاص برای دستیابی به هدفی کلان و بلندمدت طراحی شده‌اند.

همچنین نمی‌توان این ادعا را داشت که پژوهش‌های انجام‌شده بر مبنای نیازسنجی و به‌منظور پاسخگویی به اولویت‌های نظام سلامت بوده است، کما اینکه در این مطالعه در خصوص نوع بیماری‌ها و مقایسه آن با بار بیماری‌های زنان روبه‌ای کاملاً برعکس دیده می‌شود، یا در خصوص توجه به بیماری‌های دوره‌های مختلف زندگی زنان بیشترین تمرکز بر بیماری‌های دوران بارداری و واگیردار است.

همچنین نمی‌توان این نکته را از نظر دور داشت که تأثیر سلامت و کیفیت سال‌های اولیه زندگی افراد، به‌ویژه زنان، بر سلامت سال‌های بعدی زندگی‌شان انکارناپذیر است؛ بنابراین توجه به سلامت زنان در سال‌های پیش از بلوغ و جهت‌دهی پژوهش‌ها به آن‌سو، بر سلامت دوره‌های باروری و یائسگی و سالمندی اثر مثبت خواهد گذاشت. این نکته نیز حائز اهمیت است که نیازهای جمعیت‌های خاص زنان همچون معتادین، زندانیان، معلولین، زنان خیابانی و بی‌سرپرست، ساکنین خانه‌های سالمندان و ... نیز باید موردپژوهش قرار گیرد.

کلیدواژه: وضعیت تحقیقات، سلامت زنان، مقالات، پژوهش، ایران.